

نقش خراسان در شکوفایی معماری ایرانی اسلامی

تحلیل اسطوره نگاری نقش پرندگان در هنر گلیم بافی

سیده شهرزاد موسوی کرکوندی

کارشناس ارشد ارتباط تصویری دانشگاه الزهراء(س)

چکیده

انسان از بدوی ترین فعالیت های زیستی خود گرایش زیادی به ارتباط خیال و ذهنیت با واقعیت های پیرامون خود داشته است و از آنجا که بخش اعظمی از زندگی اش برای حفظ بقا در رابطه با طبیعت از جمله حیوانات محیط زیستی اش بوده، حیوانات و گیاهان بخش اعظمی از ذهنیت او را تشکیل داده اند که او در راستای واقعیات زندگی و باورهای ذهنی و خیالی اش پلی میان این دو را در بسترهایی گوناگون ایجاد کرد، که بخش اعظمی از این بسترها امروزه در دسته بندی های متنوع هنر و ادبیات ارائه و مورد بررسی قرار گرفته است. از این رو مقاله ی پیش رو کوشیده است تا ذهنیت و باورهای موجود در گلیم های خراسان از پرنده ها و مرغان افسانه ای و اساطیری ایران و نقش اندازی این پرندگان بر روی گلیم ها را مورد بررسی و مطالعه قرار دهد.

کلمات کلیدی: اسطوره، باور، گلیم، نقش پرندگان

۱- مقدمه

ایران با پیشینه ای قوی در هنر و شاخه های گوناگون آن به دلیل وسعت و گوناگونی اقلیم هایش دارای گستردگی و تنوع بالایی می باشد. این گستره در خصوص هنر گلیم بافی نیز شایان توجه است. پیشینه ی تاریخی، اساطیری و ادبیات قوی این سرزمین در نقش های بافته شده در هنر گلیم بافی به وضوح دیده می شود که ریشه در باورهای تاریخی، اساطیری و نمادین مردم و بافندگان گلیم دارد. قسمت اعظمی از طرح ها و نشانه های بافته شده در این گلیم ها مختص به پرندگان می باشد، پرندگانی که هم در ادبیات و هم در اسطوره ها حضوری پر رنگ با قدمتی بسیار بالا دارند. بر این اساس پژوهش پیش رو سعی بر این دارد تا نقوش پرندگان بافته شده روی گلیم ها را از بستر باورهای اساطیری و افسانه ای مورد بررسی قرار دهد. از این رو هدف این پژوهش بررسی مفاهیم و باورهای اساطیری از پرندگان در ادوار باستان و تاثیر آن بر نقوش بافته شده روی گلیم می باشد.

۲- پیشینه پژوهش

نقش خراسان در شکوفایی معماری ایرانی اسلامی

در راستای این پژوهش می توان به مطالعات، مقالات و کتبی اشاره کرد که پیش از این در حوزه گلیم و نقوش گلیم بافی تهیه شده اند که در زیر به آن ها اشاره می شود:

مقاله ی نوشته شده توسط بخشی و شعاری (۱۳۹۵) که به بررسی ساختار فرمی و نقش قالی های کردی خراسان پرداخته است، در مقاله ی دیگری نوشته ی کاظم پور (۱۳۹۱) که نقوش دست بافته های شمال خراسان را مورد مطالعه داده و کارکرد آن ها در طراحی نشانه را بررسی کرده است

همچنین در خصوص کتاب ها یی پرندگان را از منظر ارتباطشان با طبیعت باستان مورد بررسی قرار داده اند میتوان به کتاب طبیعت در هنر باستان نوشته ی دکتر افضل طوسی (۱۳۹۳) اشاره کرد که در بخش هایی از کتاب پرندگان و مفاهیم اساطیری آن ها در دوره باستان مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته است. همچنین در کتاب فرهنگ نگاره ای نمادها در هنر شرق و غرب نوشته ی هال (۱۳۸۰) اشاره کرد که در آن به نگاره ها و نمادهای باستانی پرداخته شده است که در بخش هایی از آن به مفاهیم و باورهای اساطیری پرندگان در دنیای باستان اشاره شده است.

در خصوص پژوهش ها در بستر سینما و مستند سازی میتوان به مستند شوان چیان ساخته ی مهر آفرین اشاره کرد در آن به تفصیل به معیشت و بافندگان گلیم های خراسان پرداخته شده است.

۳- روش پژوهش

در بخش منابع مکتوب، منابع کتابخانه ای، کتب و مقالات مربوط به عناصر بصری به کار رفته در گلیم های خراسان، ادبیات کلاسیک، باورها و ادبیات عامه مورد بررسی قرار گرفته و همچنین مطالعات تاریخی اسطوره شناسی و طرح های به کار رفته در قالی ها مورد بررسی و تحقیق قرار گرفته. به علاوه اینکه در خصوص تحقیقات میدانی، فیلم مستند **شوان چیان** ساخته ی آقای محمدرضا مهر آفرین کارگردان و مستند ساز فعال در خراسان با موضوع فرش و گلیم مردم خراسان مورد مطالعه و بررسی قرار گرفته و همچنین مصاحباتی با مستند ساز نام برده صورت گرفته است لازم به ذکر است این مستند علمی با پشتوانه ای از تحقیقات توسط کارگردان در خصوص گلیم های بافته شده توسط مردمان شمال خراسان در یونسکو به ثبت رسیده است.

۴- سوالات پژوهش

آیا نقوش روی گلیم ها به باورهای بافندگان از مفاهیم اسطوره ای نقوش بافته شده مرتبط می شود؟
نقوش پرندگان روی گلیم های ایران چه ارتباطی با باورها و مفاهیم باستانی آن ها در ادوار گذشته دارد؟

۵- مفاهیم پژوهش

با توجه به موضوع پژوهش حاضر لازم است مفاهیم بنیادی و نظریات در این حوزه بیان گردد. این مفاهیم با توجه به نقش فرهنگ اساطیری و باورهای قومی در شکل گیری نقوش و طرح واره ها بررسی و در ادامه به آن ها پرداخته شده است.

نقش خراسان در شکوفایی معماری ایرانی اسلامی

انسان بسته به شرایط اقلیمی و زیستی اش باورهای متفاوت و متنوعی دارد و می توان گفت که این شرایط زیستی است که قسمت اعظم و اصلی باورها و اعتقادات او را می سازد. باورهایی که سازنده ی شکل اصلی فرهنگ زیستی او می باشد. شرایطی که بسته به تنوع و خصوصیاتشان به باورهای انسان شکل و هویت می دهند و رفته رفته تبدیل به فرهنگ می شود و ما بسته به این تنوع در شرایط زیستی شاهد تنوع و تفاوت های فرهنگی میان جوامع زیستی بشر هستیم. در لغت نامه ی دهخدا کلمه باور به معنی قبول و تصدیق سخن آمده است. می توان گفت باورها در شکلگیری اساطیر و مفاهیمی که در بستر آن منتقل می شوند نقشی اساسی را ایفا می کنند. انسان از بدوی ترین حضور خود بر اساس باورها و اعتقاداتش فعالیت ها و آثار قابل توجهی را بر جای گذاشته است آثاری که به مرور زمان در ادبیات و هنر به گستردگی بزرگی رسید تا آنجا که در اقلیم های مختلف زیستی گوناگونی، تنوع و تضادهای پر رنگی در یک بستر شاخص مشاهده می شود.

اهمیت این موضوع بر کسی پوشیده نیست که هم طبیعت بر روی انسان اثر می گذارد و هم انسان بر طبیعت و باید گفت که این مسیله یک ارتباط دو سویه را شکل می دهد، در گذر باورهای ذهنی، بشر هم شاهد تاثیر او بر طبیعت بوده است و هم شاهد تاثیر طبیعت بر او که این موارد هر دو در هنر، ادبیات و نگاره ها نیز دیده می شوند.

انسان باستان و روزگاران گذشته عموماً به دلیل دور افتادگی از علم و تکنولوژی به شکل امروزه ارتباطش با طبیعت قوی تر از انسان امروزه بوده است. طبیعتی که بخش اعظمی از باورهای او را شکل داده است و در ادامه، باورهایی که بخش اعظمی از دنیای صوری، ظاهری و ساخته های او را شکل داده اند. ساخته هایی که امروزه حتی بعد از گذر قرن ها و هزاره ها همچنان چه از لحاظ فرم و چه از لحاظ محتوا برای انسان امروز از ناشناخته ترین ها مانده اند.

ایران از زمان های باستان هم به لحاظ وسعت و هم به لحاظ تنوع در اقلیم های زیست محیطی دارای فرهنگ، علم و هنری غنی و متنوع بوده است از این رو این سرزمین از دیرباز حتی در تاریخ جهان نیز از پیشگامان بوده است. امروزه توجه باستان شناسان جهان بیش از پیش به فلات ایران جلب شده است، در اواسط سده بیستم باستان شناسانی مانند رومن گیرشمن همواره به مرکزیت فلات ایران و تاثیر مستقیم آن در شکل گیری فرهنگ دنیای باستان اذعان داشته. هنر و ادبیات ایران. (مشتاق، ۱۳۹۰: ۱۱). از این رو با مطالعه آثار باستانی به جا مانده از ایران می توان به وضوح دریافت که هنر ایران از دیرباز چه از لحاظ پرداختن به جزئیات و چه از لحاظ ساده سازی و رساندن طرح ها و ساخته هایش (کاربردی-تزیینی-آیینی) به انتزاع دارای مهارت و توجه بالایی بوده است و این مسیله گویای ارتباط قوی او با طبیعت و زیستگاه او می باشد.

۱-۵- واژه و مفهوم اسطوره

اسطوره واژه ای است عربی که خود از کلمه یونانی هیستوریا گرفته شده است. در لغت نامه دهخدا واژه اسطوره چنین تعریف شده است: سخن پریشان و بیهوده، سخن باطل، افسانه، قصه های دروغ، اباطیل و اکاذیب. اسطوره جایگاه انسان را در مقابل هستی و خدا نشان داده، الگوهای زندگی مادی او را تعریف می کند. (افضل طوسی، ۱۳۹۲: ۱۳۹) از دیدگاه نورتروپ فرای اسطوره به ساده ترین و معمول ترین معنا، نوعی سرگذشت یا داستان است که معمولاً به خدا، رب النوع و یا موجودی الهی مربوط می شود. (عمویی و حسین خانی، ۱۳۸۹: ۱۴۱)

۲-۵- اسطوره در هنر

نقش خراسان در شکوفایی معماری ایرانی اسلامی

اغلب مردم شناسان اسطوره سازی را مشخصه ی طبیعت بشر دانسته اند. اهمیت هنری اساطیر در قدرت آن ها برای بیان حقیقت ارزش های انسانی است. اسطوره هنری نوعی روایت خود انگیزه است که در آن واقعیت های روانی به خصوص بیم ها و امید ها به زبان تخیلی ملموس و بیشتر در قالب دراماتیک به بیان در می آید. (پاکباز، ۱۳۱۸: ۲۶) ما ریشه ی اسطوره ها را می توانیم در زندگی، رفتار و آثار به جا مانده از انسان بدوی جستجو کنیم که این باورها به مرور و در گرو گذر زمان ارتباطی تنگاتنگ با ادبیات و هنر برقرار می کند.

۳-۵- اسطوره نگاری

از دیرباز اسطوره ها و باورهای اساطیری در زندگی انسان و ارتباط او با طبیعت اطرافش نقش بسزایی داشته اند، انسان از همان ابتدا به دنبال برقراری ارتباط میان ذهنیت و عینیت خود بوده است. اعتقادات، باورها و اسطوره هایی که گاه شکل اصلی زندگی و زیستی او را شکل داده اند. انسان برای بازنمایی و عینیت بخشی باورها و ذهنیت خود در پی آن بوده است تا آنچه در ذهن خود بوده و باورهای او را شکل می داده است را بر جهان صوری و عینی منتقل کند. انسان برای انتقال آنچه در ذهن دارد به همگونی خود از گفتار یا نوشتار بهره میگیرد. اگرچه زبان انسان سرشار از نمادهاست اما در بسیاری موارد از نشانه ها و نمایه هایی که خیلی هم گویا نیستند نیز استفاده می کند. (یونگ، ۱۳۷۷: ۱۵) او به مرور زمان توانست ادبیات، بیان و صوت را نیز عینیت بخشد که در خلل روند این انتقال از باستان تا کنون نگاره ها و تصاویر بسیاری پدید آمده است که همگی معرف مفاهیم و باورهای اعتقادی، اسطوره ای، اقلیمی، زیستی، نیایشی و مذهبی می باشد. در این میان حضور و ارتباط جهان اسطوره ها و باورها با نگاره ها، حجم ها و اجراهای نیایشی مرتبط با جهان بصری دیده می شود. لذا می توان گفت که اسطوره نگاری از دیرباز در زندگی انسان حضوری پررنگ و قوی داشته است.

۶- تحلیل و بررسی نقوش پرندگان در اسطوره

در این میان طرح و نقش پرندگان به صورتی انتزاعی و خلاصه شده قسمت اعظم و قابل توجهی را به خودشان اختصاص داده اند. پرندگانی که در تاریخ این مرز و بوم حضوری پر رنگ در ادبیات، شعر، داستان های عامیانه، داستان های مذهبی، نیایشی، افسانه ها و اسطوره ها را دارند. پرندگانی که به لحاظ ظاهری و کارکردشان در خلل داستان ها و باورهای قومی قبیله ای و زیست محیطی به گونه ای نمادین ظهور پیدا کرده اند. نماد به سادگی چیزی است که به جای چیز دیگر به کار می رود و نشانه ی آن است یا بر آن دلالت دارد، نماد در هنر در سطوح مختلف و بر طبق اعتقادات و رسوم اجتماعی که الهام بخش هنرمند است عمل می کند. (هال، ۱۳۸۰: ۱۴)

حضور پرندگان و کاربرد مفاهیم آنها در ارتباط با ساخت آثار مختلف هنری، کاربردی، تزئینی و آیینی از باستان بسیار پررنگ و مطرح بوده است. از این رو نقش پرندگان به صورتی نمادین در هنر گلیم بافی نیز به وفور دیده می شود. در طراحی نقوش پرندگان علاوه بر مفاهیم نمادینشان که مرتبط با شکل ظاهری و کارکرد و عملکردشان در طبیعت می باشند. همچنین لازم است خصوصیات ظاهری پرندگان (بسته به طبیعت و باورهای اعتقادی) را که در هنر به صورتی انتزاعی و نمادین نمایش داده می شوند در قالب بال-منقار-پاها-دم و چشمانشان دسته بندی گردد. بسیاری از اقوام باستانی پرندگان را با خورشید، خدایان و آسمان همراه می دانند. در برخی از اقوام باستانی مانند هندوها پرندگان از چهار عنصر اصلی هستند.

نقش خراسان در شکوفایی معماری ایرانی اسلامی

۷- تحلیل و بررسی مفهوم بال در اسطوره نگاری

بال بر روی بدن انسان و حیوانات ریشه ای دیرینه دارد که بخشی از آن مربوط می شود به به اعتقادات ، باورهای قومی قبيله ای و داستان های اساطیری، که بخش اصلی آن بر می گردد به تصاویری از بین النهرین باستان که در اینجا این تصاویر نیز ریشه در باورها و داستانهای اساطیری دارد.

تصاویر موجودات بالدار اعم از انسان، حیوان و طبیعتا پرندگانی که روی فرش ها ، گلیم ها و دیگر آثار بر جای مانده از دوران گذشته و باستان می باشند ، نشان از تقدس و جایگاه ویژه ی این موجودات نزد اقوام گذشته دارد و اما در خصوص پرندگان باید گفت که بسیاری از اقوام باستانی و گذشتگان پرندگان را با خورشید، خدایان و آسمان همراه می دانستند.

برخی از اقوام باستانی مانند هندوها پرندگان را شاید به واسطه ی بالها و پروازشان از چهار عنصر اصلی می دانند که یکی از ویژگی های اصلی آن ارتباط این پرندگان با هوا می باشد. پرندگانی مانند توکا، خروس، کلاغ، عقاب ، طاووس، مرغابی، شاهین، درنا ، شانه به سر (هدهد) و پروانه از آنهایی هستند که در اساطیر، ادبیات و روایات باستانی به آنها پرداخته شده است که در این مقاله به بررسی برخی از پرندگانی می پردازیم که طرح و نقش آنها بر روی گلیم های خطه ی شمال خراسان دیده می شود.

بال نیز بر روی بدن انسان و جانوران چهارپا ریشه ای دیرینه و باستانی دارد مانند گریفین و اسفنگس . در نقش ها و پرندگان بافته شده بر روی گلیم یکی از شاخصه های تشخیصی نوع پرندگان بال آن ها می باشد. در مواردی فرم، جهت و ترکیب دم پرندگان و در مواردی تاج پرندگان نیز از عناصر تشخیصی این پرندگان می باشند و در مواردی ما شاهد حضور نقش پرندگان اساطیری روی گلیم ها هستیم.

ی ک دسته بندی کلی می توان در مورد عناصر ظاهری تشخیصی نقش پرندگان بر روی گلیم ها ارائه داد.

- بال: عقاب ، پرندگان اسطوره ای
- دم: طاووس، کلاغ، مرغ و خروس
- منقار: عقاب، کلاغ
- پا و پنجه ها: عقاب

۸- تحلیل و بررسی نقش مایه پرندگان در طراحی گلیم های خطه شمال خراسان.

گاهی شاهد بعضی از اشتراکات این باورها در سرزمین های مختلف جهان هستیم و گاهی نیز تفاوت ها و تضادهای مفهومی این باورها و نشانه ها به چشم می خورد. یکی از منابعی که در ایران پیوندی قوی میان ادبیات، داستان ها و باورهای اساطیری خاصه ی پرندگان را به قدرت نشان می دهد ، منطق الطیر عطار می باشد همچنین در بسیاری از موارد ما شاهد حضور نمادین این پرندگان در شاهنامه فردوسی و کتب آسمانی دین های مختلف هستیم، به عنوان مثال هدد و سلیمان پیامبر. به طور کلی ویژگی های بارز پرندگان در باورهای بشر در طول تاریخ که ریشه های باستانی، اساطیری دارد در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۱: بررسی نقش پرندگان در گلیم بافی از منظر مفاهیم اسطوره ای

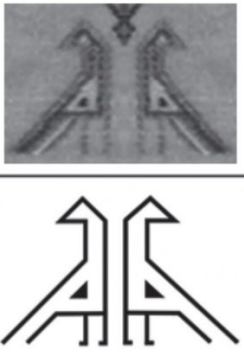
نام پرنده	شاخصه اصلی در طبیعت	باور اساطیری	ویژگی ظاهری	تصاویر
عقاب	قدرت، تیزبینی	چشم عالم بین وابسته به خدای آسمان و زمین نماد کشاورزی آورنده باران پیروزی صعود مسیح به آسمان نگهبان	منقار، بال های گشوده ی فراخ پنجه های بزرگ	
طاووس	زیبایی بالها و پرهای رنگین	مرتبط با خدای خورشید سلطنت جاودانگی مظهر زیبایی و شکوه رستاخیز غرور و خود پسندی خورشید، شعاع نور و کائنات تقدس مرغ بهشتی باران آوری شادی برای باران	تاج پر با نقش چشم دم های گشوده حائل مانند اشعه های نور خورشید دم با پرهای بسته بلند به سمت پایین	
خروس	تاج پر رنگین دم	همکار سروش در سپیده دم پیک ایزدی ایزد پزشکی ایزد خورشید سروش مخالف با ظلمت حیات بخش پرنده ایران نابود کننده دیو بیکاری آواز و بانگ	تاج دم زیبا با پرهای حلالی مانند فواره دمی در بالا همراه باریزش ریتمیک رو به پایین پرهای رنگین	

نام پرنده	شاخصه اصلی در طبیعت	باور اساطیری	ویژگی ظاهری	تصاویر
مرغ	پر دم کوتاه	ثروت گنج	بال و نوک کوچک	
ققنوس	پرنده اساطیری دم و پر با شکوه بال و پر بزرگ	عمر بلند پرستش امپراطور برخاستن از میان مردگان طلوع همسر پادشاه یکی از چهار نگهبانان جهان طلایی قربانی عنصر آتش خورشید پرنده مقدس	بال و پرهای زیبا با گستردگی و تعداد پرهای زیاد رنگ های گرم طلایی	
سپهرغ	پرنده اساطیری شکوه و جلال پرهای رنگین گردن بلند پیکر بزرگ پنجه های دارای تاج	الهه بزرگ آسمان ، آب، زمین دلیری پیروزی درمان بخش راهنما و پیشرو بال و پر درخشان از چهار نگهبانان جهان خوشبختی جاودانگی اشتراکات با ققنوس و عنقا ضد آتش عمر بلند درمان بخش	پیکر بزرگ تاج پرهای رنگین گردن بلند پنجه های بزرگ و قوی سر شبیه گرگ و شیر تنه ای پستان دار بال ها و پاهایش شبیه به عقاب	

نقش خراسان در شکوفایی معماری ایرانی اسلامی

نام پرنده	شاخصه اصلی در طبیعت	باور اساطیری	ویژگی ظاهری	تصاویر
		بلند پرواز		
زانه	نوک بلند بالهای سیاه صدای رسا	غیبگویی بدشگون مرگ جنگ جو پیام آور در برخی اساطیر کاغذ سه پا در پیوند با خورشید است پیوستگی با خورشید آرزو	بالهای سیاه دم مسقیما به سمت پایین نوک بزرگ بدون انحنا گردش و سوی سر به سمت دم و بال ها	

۹- نتیجه گیری

همانگونه که پیش از این مطرح شد هنر در هر سرزمینی وام دار مفاهیم عمیقی است که ریشه در فرهنگ و باورهای آن سرزمین دارد و در بستری چون ایران که از دیرباز در کشاکش داستان ها، افسانه ها و اساطیر بوده است این موضوع نقش پر رنگ تری پیدا می کند، ویژگی ها و خصیصه های بارزی در شکل گیری شخصیت ها و جان بخشی به موجودات به کار گرفته شده است و از طریق برجسته سازی این خصیصه ها مفاهیمی چون قدرت، نیایش، زیبایی، خلقت و معیشت در باورها خلق شده و نسل به نسل منتقل می شود. آنچه تجسمات و ساخته ی ذهن بشر را ماندگار و عینی می کند چیزی نیست جز هنر. به بیان دیگر هنر پلی است میان عینیت و ذهنیت. پژوهش حاضر با بررسی روند شکل گیری و پیدایش نقوش در هنر گلیم بافی و رسیدن به طرح های انتزاعی نقوش به این خروجی دست پیدا کرد که مولفه های فرهنگی، زیست محیطی و معیشتی نقش به سزایی در طرح اندازی این نقوش دارند. به طوری که عموماً راه گذران امور زندگی و نحوه معیشت آنان ارتباط مستقیمی در نقشه های گلیم بافی داشته است به عنوان مثال در مناطقی که پرورش و نگه داری دام و طیور اولین راه گذران زندگی است نقوش این حیوانات در گلیم باقی آن منطقه بیشتر به چشم می خورد. در قدم بعدی اسطوره نگاری یکی از رسوم رایج در نقش اندازی گلیم می باشد که ریشه در فرهنگ اساطیری و باستانی در ایران زمین دارد به عنوان مثال نقش هایی چون ققنوس و سیمرغ در طرح های گلیم بافی به چشم می خورد. به علاوه شاخصه ها و ویژگی پرندهگان در عناصر ظاهری تشخیصی نقش پرندهگان بر روی گلیم ها ارایه شد و مورد تحلیل و بررسی قرار گرفت که به چهار دسته بال، دم، منقار، پا و پنجه ها منتج گردید.

نقش خراسان در شکوفایی معماری ایرانی اسلامی

می توان گفت که در هنر گلیم بافی آزادی بافنده در طرح اندازی و بافت گلیم اهرمی قدرتمند بوده است. بافندگانی که به لحاظ شرایط اقلیمی، زندگی و معیشتشان گویی مانند یک نقاش جهان و باورهای ذهنی و محیطشان را نقش اندازی می کنند. گویی جهان پر نقش و رنگ طبیعت بر درونشان و درونشان میان تار و پودها نقاشی می شود.

از آنجا که بافندگان فرش و گلیم بیشتر زنان هستند قصه ها، باورها و گاه اشعار را که رد پای تاریخ، ادبیات و اسطوره را در دل خود دارند گویی روی تار و پود گلیم طرح اندازی می کنند، بسیاری از این داستان ها در قالب ادبیات و اشعار عامه مانند مثل ها توسط این زنان هنگام بافتن گلیم ها خوانده می شوند. همچنین در خصوص ادبیات کلاسیک و این ارتباط با نقوش برخی از پرندگانی که طرح آن ها را به صورتی انتزاعی و خلاصه شده روی گلیم های خراسان دیده می شود می توان به هدهد(شانه به سر)، طاووس، عقاب، خروس و کلاغ اشاره کرد که هر کدام از این مرغان و پرندگان چه در ادبیات و چه در داستان های اساطیری و یا فرهنگ های اقلیمی به صورت داستان ها یا اشعار عامیانه نیز حضوری پررنگ دارند.

همچنین به استناد مستند شوان چیان ساخته ی محمدرضا مهر آفرین که حول معیشت و گلیم بافی مردم خطه ی شمال خراسان می باشد می توان به وضوح تاثیر طبیعت و گونه ی معیشت و زندگی بافنده را بر روی طرح ها و نقوش بافته شده در گلیم های این خطه مشاهده کرد. بیشتر بافندگان گلیم زنان هستند، زنانی که هنگام بافتن و نقش اندازی روی گلیم به مثابه یک سنت دیرینه شروع به خواندن شعرها و مثل ها می کنند. شعرها و مثل هایی که گاهاً نشأت گرفته از داستان ها و باورهای افسانه ای و اساطیری می باشند. قصه ها و افسانه هایی که گاهی می توانند مختص به منطقه و اقلیمی خاص باشند. در نقوش گلیم ها طرح های متنوع گیاهی، جانوری، هندسی و پرندگان نقش می بندد که این نقوش نشأت گرفته از باورهای اسطوره ای، افسانه ای و اقلیم زیست محیطی می باشد. اقلیمی که بافنده برای تهیه معیشت و گذران زندگی اش با آن ارتباطی تنگاتنگ دارد.

نقش خراسان در شکوفایی معماری ایرانی اسلامی

مراجع

- افضل طوسی، عفت السادات. (۱۳۹۳). طبیعت در هنر باستان، انتشارات مرکب سفید.
- پاکباز، رویین. (۱۳۱۸). دایره المعارف هنر، انتشارات فرهنگ معاصر.
- عمویی، حامد. حسین خانی، الهام. (۱۳۸۹). کاربست های سیاسی اساطیر در ایران باستان. فصلنامه تخصصی علوم سیاسی. (۱۳). تهران
- کاظم پور، داریوش. (۱۳۹۱). مطالعه نقوش دست بافته های خراسان شمالی و استفاده از آن ها در طراحی نشانه. فصل نامه علمی- پژوهشی انجمن علمی فرش ایران، (۲۱).
- مشتاق، خلیل.. (۱۳۹۰). هنر و ادبیات ایران، انتشارات هنر مشتاق.
- هال، جیمز. (۱۳۸۰). فرهنگ نگاره ای نمدها در هنر شرق و غرب، ترجمه ی رقیه بهزادی. انتشارات فرهنگ معاصر.
- یونگ، کارل گوستاو. (۱۳۷۷). انسان و سمبولهایش، ترجمه ی محمود سلطانیه. انتشارات دیبا.